

Bijlage 1 over rekenkamer(functie) en evaluatie.

Inleiding

De Rekenkamer¹ West-Brabant vervult de rekenkamerfunctie voor acht gemeenten in West-Brabant: Bergen op Zoom, Drimmelen, Etten-Leur, Geertruidenberg, Halderberge, Moerdijk, Oosterhout en Roosendaal. Het convenant eindigt op 31 december 2020. De samenwerking kan per 1 januari 2021 worden gecontinueerd, dan wel worden gewijzigd of beëindigd.

In het convenant (2017-2020) is geregeld dat de samenwerking dit jaar geëvalueerd wordt. In/bij dit memo treft u informatie aan over die evaluatie. Eerst wordt ingegaan op de rekenkamer(functie) en de landelijke ontwikkelingen.

De rekenkamer(functie)

Taak en positie Rekenkamer

Op grond van de hoofdstukken IVa respectievelijk IVb van de Gemeentewet zijn gemeenten verplicht een Rekenkamer of een Rekenkamerfunctie (ook wel Rekenkamercommissie genoemd) in te stellen. De Rekenkamer(functie) onderzoekt de doelmatigheid, doeltreffendheid en de rechtmatigheid van het door het gemeentebestuur gevoerde bestuur (artikel 182 GW). Het karakter van rekenkameronderzoek is om, op basis van bevindingen, aanbevelingen te doen voor de toekomst.

Om de onafhankelijkheid van rekenkameronderzoeken te waarborgen, regelt de wet een aantal bevoegdheden van de Rekenkamer. Een groot deel van deze wettelijke bepalingen geldt ook voor de Rekenkamercommissie, maar niet allemaal. Zo gelden de volgende wettelijke bepalingen *niet* voor rekenkamercommissies:

- alle documenten die berusten bij het gemeentebestuur kunnen worden onderzocht;
- raadsleden zijn uitgesloten;
- geen ondersteuning door een ambtenaar die werkzaamheden verricht voor een ander orgaan van de gemeente.

Stand van de lokale rekenkamers

De landelijke werkgroep Lokale rekenkamers heeft in april 2019 de stand van zaken met lokale rekenkamers in kaart gebracht.

Volgens deze werkgroep handelt een rekenkamer binnen een politieke omgeving en bedient ze een raad, die bestaat uit verschillende fracties met eigen politieke opvattingen en een verhouding coalitie-oppositie, die kan variëren van zeer constructief tot zeer gepolariseerd. Dat betekent dat er een zekere spanning kan bestaan tussen het perspectief van de rekenkamer, die de raad probeert te dienen, en fracties die in de rekenkamer een mede- of tegenstander zien. Door bijvoorbeeld de onderwerpkeuze (een politiek gevoelig onderwerp) of door de onderzoeksaanpak en daaruit voortvloeiende conclusies (te kritisch of niet kritisch genoeg) kan rekenkameronderzoek onderdeel worden van politiek strategisch handelen met als ultieme consequentie een politieke afrekening of juist instandhouding van de status quo. Deze dynamiek is er in meer of minder mate in alle gemeenten. Als in een raad sprake is van sterk gepolariseerde verhoudingen, is het voor een rekenkamer lastig om haar onafhankelijke positie te bewaren.

Een professionele relatie tussen rekenkamer en raad en tussen rekenkamer en college/ambtelijke organisatie vereist dat raad en rekenkamer werken aan een gedeeld perspectief op de waarden en principes achter het instrument rekenkamer –met andere woorden, op de invulling van het dualisme. Ook een gezamenlijk beeld van hoe de onderlinge interactie en wederzijdse betrokkenheid vorm te geven, is van belang. De uitdaging is volgens de werkgroep Lokale rekenkamers gelegen in het vinden van een evenwicht tussen afstand (onafhankelijkheid) en nabijheid (aansluiting bij de wensen en behoeften van de raad).

Volgens het onderzoek worden good practice-gemeenten gekenmerkt door:

- een grote mate van activiteit;
- een toereikend budget;
- onderzoekers die van goede kwaliteit zijn (onderzoekresultaten staan niet ter discussie omdat ze op zorgvuldige wijze tot stand zijn gekomen; ze worden door de raad gebruikt voor kaderstelling en controle) en
- een professionele relatie tussen rekenkamer en raad.

¹ De Rekenkamer West-Brabant is een gezamenlijke rekenkamercommissie.

Actuele ontwikkelingen

Het ministerie van Binnenlandse Zaken maakt zich al langere tijd grote zorgen over het gebruik van de Rekenkamer bij verschillende gemeenten. Nog altijd zijn er gemeenten waar de Rekenkamerfunctie niet of nauwelijks wordt ingevuld. Het ministerie is van mening dat een goede invulling van de Rekenkamerfunctie één van de voorwaarden is die bijdragen aan het functioneren van de checks en balances binnen het lokale democratische stelsel. Om dat te borgen heeft de regering een wijziging van de Gemeentewet (Wet versterking decentrale rekenkamers) aan de Tweede Kamer voorgelegd, waarin de relatieve vrijheid om invulling te geven aan de Rekenkamerfunctie wordt beëindigd. Dit wetsvoorstel, waartegen o.a. de VNG heeft geprotesteerd, stond op 7 september geagendeerd voor de plenaire behandeling in de Tweede Kamer geagendeerd, maar de minister heeft om uitstel verzocht (i.v.m. discussie bij waterschappen). Naar het zich laat aanzien wordt deze wetswijziging nagenoeg ongewijzigd door de Kamer vastgesteld, waarna deze nog door de Eerste Kamer zal worden behandeld. Het is nog onzeker op welk moment de Wet versterking decentrale rekenkamers in werking zal gaan treden.

Wet versterking decentrale rekenkamers

Deze wet beoogt een sluitend stelsel voor gedegen rekenkameronderzoek tot stand te brengen ter ondersteuning van de controlerende rol van de raad en betekent bij ongewijzigde vaststelling o.a. dat:

- gemeenten een rekenkamer moeten instellen.
 - Gemeenten kunnen niet meer kiezen voor een eigen invulling via een rekenkamercommissie. Vooral bij gemeenten die nu een commissie met raadsleden hebben, leidde deze voorgenomen wijziging tot weerstand.
 - De wet bepaalt dat de raad de leden van een rekenkamer voor 6 jaar benoemt. Bij rekenkamercommissies is een benoeming voor 4 jaar gangbaar.
- griffiemedewerkers de ondersteuning van de rekenkamer op zich kunnen nemen.
 - De bepaling dat ambtenaren, die werkzaamheden verrichten voor de rekenkamer, niet tevens werkzaamheden verrichten voor een ander orgaan, wordt aangevuld met “met uitzondering van de op de griffie werkzame ambtenaren”.
- de rekenkamer ruimere mogelijkheden tot onderzoek krijgt bij privaatrechtelijke rechtspersonen:
 - waarmee de gemeente contracten sluit (controles ten aanzien van de geleverde goederen of diensten);
 - waaraan een gemeente een subsidie, garantie en/of lening heeft verstrekt. De eis dat minstens 50% van de baten van de rechtspersoon voor rekening of risico van een gemeente moet zijn, komt te vervallen.

Uitkomsten evaluatie

Voor de evaluatie zijn de raadsleden en de colleges benaderd. Ook de Rekenkamer zelf heeft een evaluatie opgesteld. De uitkomsten hiervan zijn in de bijlagen bij het memo te vinden.

Evaluatie door gemeenteraden (bijlage 2)

Begin dit jaar zijn evaluatievragen uitgezet bij de acht deelnemende gemeenteraden. Zes raden hebben gekozen voor het invullen van een digitale vragenlijst. De gemeenteraad van Etten-Leur heeft via een brief gereageerd en er is een losse reactie binnengekomen vanuit de gemeente Roosendaal.

De respons van gemiddeld 26 % is mager. Oosterhout heeft de hoogste respons: 12 van de 31 raadsleden heeft de vragenlijst ingevuld (afgerond 39%).

De belangrijkste conclusies:

- een ruime meerderheid onderschrijft de overweging, die aan het convenant ten grondslag ligt:
 - om redenen van effectiviteit, efficiency en professionaliteit is het wenselijk om de afzonderlijke gemeentelijke rekenkamercommissies in gezamenlijkheid te doen functioneren;
- De kwaliteit van de Rekenkamer West-Brabant (gevoel voor politieke verhoudingen, deskundigheid en de rol bij het ophalen van suggesties) wordt als voldoende aangemerkt;
- De onderwerpkeuze (keuze onderwerpen en reactie op feedback vanuit de raad) wordt als voldoende aangeduid;
- De kwaliteit van de onderzoeken (koepelnotities, onderzoeksrapporten, mondelinge presentatie onderzoeksresultaten en politieke relevantie van de rapporten) wordt als voldoende aangeduid;
- Contact met de Rekenkamer West-Brabant wordt als voldoende aangeduid.

Het hoogste gemiddelde cijfer (6,9) wordt gegeven aan de keuze van de onderwerpen.

Het laatste gemiddelde cijfer (6,2) wordt gegeven aan de politieke relevantie van de rapporten.

Evaluatie door colleges (bijlage 3)

De colleges is gevraagd te reageren op de planning en hoor- en wederhoorprocedures, zoals deze worden gehanteerd door de Rekenkamer West-Brabant. Als aandachtspunt wordt breed genoemd dat de planning doorgaans niet wordt gehaald en dat de communicatie hierover beter kan. De hoor- en wederhoortermijnen worden wisselend beoordeeld van goed tot te kort. Inhoudelijk verloopt de afstemming goed volgens de colleges c.q. controllers.

Evaluatie Rekenkamer West-Brabant (bijlage 4)

Aan de Rekenkamer is voor de eerste maal gevraagd zelf terug te kijken op de afgelopen periode. De Rekenkamer heeft op basis van deze evaluatie zelf verbeteracties geformuleerd.

De evaluatie van de Rekenkamer heeft betrekking op de volgende punten:

- het motiveren van de onderwerpkeuze door de raad,
- het blijven betrekken van de aandachtspunten van de raad in het onderzoek
- het adresseren van aanbevelingen aan raad, college/ambtelijke organisatie,
- het invoeren van een monitoringsysteem t.b.v. aanbevelingen,
- interesse in uitkomsten onderzoek door raad,
- een realistischer planning en
- extra communicatiemomenten en samenwerking tussen griffies en Rekenkamer.

Conclusies

De meerderheid² van de raadsleden, die deel hebben genomen aan de evaluatie, vindt het wenselijk om de rekenkamerfunctie in gezamenlijkheid in te richten om redenen van effectiviteit, efficiency en professionaliteit. Binnen de huidige werkwijze zijn de voorwaarden aanwezig, die volgens het landelijke onderzoek nodig zijn voor een 'good practice' rekenkamer(functie).

De Rekenkamer West-Brabant heeft suggesties om het eigen functioneren en de samenwerking met de raden en colleges te verbeteren. Bij voortzetting van het convenant, lenen deze zich voor overleg met de RK.

Bijlagen:

1 t/m 3 enquête raadsleden en brief Etten-Leur

4 enquête colleges

5 brief Rekenkamer West-Brabant.

² 78% van een beperkt aantal respondenten